

Сумський державний педагогічний університет
імені А.С. Макаренка

КОРНУС А. О.

ФІЗИЧНА ГЕОГРАФІЯ УКРАЇНИ

методичні вказівки до виконання лабораторних робіт
та контролю самостійної роботи студентів

Частина 1

Суми
СумДПУ імені А.С. Макаренка
2015

УДК 911.2(477)(076.6)
ББК 26.82+74.2(4УКР)я721
К67

*Рекомендовано до друку вченою радою природничо-географічного факультету
Сумського державного педагогічного університету
імені А.С.Макаренка
(протокол № 2 від 23 вересня 2015 р.)*

Рецензенти:

Кисельов Ю. О. – доктор географічних наук, професор кафедри екології та безпеки життєдіяльності Уманського національного університету садівництва;

Воровка В. П. – кандидат географічних наук, доцент, декан природничо-географічного факультету Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького.

К 67 Фізична географія України : Методичні вказівки до виконання лабораторних робіт та контролю самостійної роботи студентів / А. О. Корнус. – Ч. 1. – Суми : Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2015. – 36 с.

До змісту методичних вказівок входять плани лабораторних робіт, контрольні запитання для самоперевірки засвоєння навчального матеріалу, список географічної номенклатури, перелік рекомендованої літератури для вивчення курсу, питання підсумкового контролю, тематика курсових робіт.

Вказівки призначені для студентів-географів денного відділення природничо-географічного факультету. А також вони можуть бути використані студентами заочної форми навчання відділення післядипломної та додаткової освіти.

© Корнус А.О., 2015

© СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2015

Вступ

Курс «Фізична географія України» являє собою базову навчальну дисципліну, яка формує комплексне уявлення про особливості географічного положення, тектонічну будову та історію геологічного розвитку території України, її геолого-геоморфологічні особливості, багаторічні закономірності та сучасні особливості клімату і внутрішніх вод, ґрунтово-рослинного покриву та вплив на них антропогенного чинника, а також вивчає природні комплекси та фізико-географічне районування території держави.

Мета курсу – аналіз компонентної структури навколишнього природного середовища України, розгляд основних сучасних теоретико-методологічних положень фізико-географічного аналізу території, засвоєння теоретичних і практичних питань комплексного регіонального фізико-географічного аналізу, з'ясування загальних закономірностей природних умов території України.

Зміст дисципліни (перша частина курсу).

Вступ. Об'єкт, предмет, методи дослідження та завдання фізичної географії України на сучасному етапі розвитку географічної науки. Географічне положення та кордони України. Історія фізико-географічних досліджень в Україні.

Геолого-геоморфологічна будова і ресурси надр. Орографія та гіпсометрія. Тектонічна будова. Платформи, складчасті області та інші тектонічні структури. Неотектонічні рухи. Геологічна будова. Основні етапи дочетвертинної геологічної історії. Антропоген та плейстоценові зледеніння в межах України. Геоморфологічна будова. Геоморфологічні рівні, морфоструктури та морфоскульптури. Геоморфологічне районування. Корисні копалини та їх зв'язок з геологічною будовою. Паливні, рудні та нерудні корисні копалини.

Кліматичні умови і ресурси. Кліматотвірні чинники. Радіаційний фактор клімату. Циркуляційні фактори клімату. Земна поверхня як кліматотвірний чинник. Розподіл кліматичних показників. Температура повітря. Опади і зволоження. Вітровий режим. Стихійні метеорологічні явища. Сезонність погодних умов, пори року. Кліматичні ресурси. Кліматичне районування України.

Внутрішні води та водні ресурси. Поверхневі і підземні води. Найбільші річки України та основні річкові басейни. Гідрологічний, гідротермічний та гідрохімічний режим річок. Найбільші озера України, їх походження і класифікація. Болота. Підземні води. Штучні водойми. Екологічні проблеми внутрішніх вод. Водні ресурси і водний баланс. Гідрологічне районування.

Ґрунтово-рослинний покрив і тваринний світ. Ґрунтовий покрив. Ґрунти рівнинної частини України. Рослинний покрив. Рослинні ресурси. Ґрунтово-рослинний покрив Українських Карпат та Кримських гір. Азональні типи рослинності і ґрунтів. Тваринний світ. Геоботанічне та зоогеографічне районування.

Ландшафти і фізико-географічне районування. Ландшафти України, їх типологія і класифікація. Класи, підкласи, типи і підтипи ландшафтів. Мішанолісові ландшафти. Широколистянолісові ландшафти. Лісостепові ландшафти. Степові ландшафти. Зміни ландшафтів за історичний час. Принципи і методи фізико-географічного районування.

Лабораторна робота № 1.
Тема: Фізико-географічне положення і кордони України.

Мета роботи: Визначити фізико-географічне положення (ФГП) України, показати вплив ФГП та розмірів території на диференціацію природних умов. Розвинути вміння застосовувати у географічних дослідженнях прийоми роботи з картою при визначенні головних особливостей розміщення територій.

Хід роботи

Завдання 1.

Нанесіть на контурну карту країни точки України та визначте їх координати. Визначте серединну паралель (широту) і серединний меридіан (довготу) території України та точку їх перетину (географічний центр).

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ:

1. Яку площу має територія України і яка протяжність її кордонів?
2. Де знаходяться крайні (за сторонами горизонту) точки і географічний центр України?
3. Дайте загальну оцінку фізико-географічного положення України. Як воно впливає на формування природних умов та природних ресурсів України?

Завдання 2.

Визначте протяжність території України (в градусах та кілометрах) по меридіанам (25, 30, 34, 38° сх.д.) і паралелям (45, 48, 50, 52° пн.ш). Результати занесіть у таблицю 1.

Таблиця 1

Розрахунок протяжності території України

Меридіан	Протяжність території України, км	Паралель	Протяжність території України, км
25° сх.д.		45° пн.ш	
30° сх.д.		48° пн.ш	
34° сх.д.		50° пн.ш	
38° сх.д.		52° пн.ш	

Проаналізуйте отримані результати.

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ:

1. Який порядок відліку часу в Україні?
2. У яких часових поясах розташована Україна?
3. Час якого саме поясу вважається київським і дійсний для всієї країни?

Завдання 3.

Складіть порівняльну діаграму довжин державних кордонів України на суходолі у зручному масштабі та проаналізуйте її. Порівняйте площу України з територіями ФРН, Швеції, Іспанії, Франції (із заморськими департаментами та без них).

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ:

1. Дайте характеристику кордонів України.
2. Яке місце за площею займає Україна серед держав світу?
3. Які країни мають територіальні претензії до України? Наскільки ці претензії обґрунтовані?

Завдання 4.

Використовуючи дані літературних та картографічних джерел, складіть письмову характеристику фізико-географічного положення та конфігурації території України за планом:

1. Загальні відомості про територію і кордони;
2. Широтне положення;
3. Довготне положення;
4. Положення відносно океанів і морів;
5. Положення відносно потоків повітряних мас;

6. Положення стосовно літосферних плит і найбільших форм рельєфу;
7. Розташування в межах басейнів великих річок;
8. Оцінка фізико-географічного положення для життя й діяльності населення.

По завершенні завдання оформіть таблицю 2

Таблиця 2

Фізико-географічне положення України

Особливості фізико-географічного положення	Оцінка положення:	
	Сприятливі риси	Несприятливі риси

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ:

1. Як саме розміщення України на перехресті торговельних шляхів у південно-східній частині Європи сприяло розвитку господарства та суспільно-політичних відносин?
2. Які природні умови здатні забезпечити Україні високий рівень економічного розвитку?
3. Які головні принципи державної зовнішньої політики України? Чи вважаєте Ви їх правильними?

Рекомендована література для виконання лабораторної роботи:

1. Географічна енциклопедія України. – Т. 1 (А-Ж). – К.: 1989. – 416 с. Т. 2 (З-О). – К.: 1990. – 480 с. Т. 3 (П-Я). – К.: 1993. – 480 с.
2. Маринич О.М., Ланько А.І., Шищенко П.Г., Щербань М.І. Фізична географія Української РСР. – К.: Вища школа, 1982. – 208 с.
3. Маринич О.М., Шищенко П.Г. Фізична географія України: Підручник – 3-є вид. - К.: Знання, 2006. – 511 с.
4. Щипцов О.А. Україна – морська держава. – К.: Наук. думка, 1998. – 199 с.

Лабораторна робота № 2.

Тема: Тектонічна та геологічна будова України.

Мета роботи: Встановити взаємозв'язок тектонічної будови і орографії, визначити закономірності поширення гірських порід різного віку.

Хід роботи

Завдання 1.

Нанесіть на контурну карту основні тектонічні одиниці України та підпишіть їх назви. До карти виконайте таблицю-легенду, у якій покажіть поділ великих тектонічних структур на менші.

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ:

1. Які особливості тектонічної будови України? Назвіть основні тектонічні структури, в межах яких знаходиться територія України.
2. Який зв'язок між тектонічною структурою та неотектонічними рухами? Охарактеризуйте поняття «тектонічна інверсія».

Завдання 2.

За літературними і картографічними джерелами встановіть взаємозалежність між тектонічною будовою, характером корінних порід і рельєфом. З'ясуйте відповідність основних орографічних одиниць тектонічним структурам. Результат оформіть у вигляді таблиці 3.

Таблиця 3

Зв'язок між тектонічною будовою і рельєфом України

Тектонічна структура	Форма рельєфу	Переважаючі гірські породи	Вік гірських порід

Проаналізуйте отримані результати.

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ:

1. Проаналізуйте і поясніть взаємозв'язок сучасної орографії і тектоніки.
2. Про що свідчить велике поширення в Україні крейдяних, палеогенових та неогенових порід?

Завдання 3.

Проаналізуйте карту антропогенових відкладів на території України. З'ясувавши походження різних антропогенових відкладів, побудуйте таблицю 4 і заповніть праву її колонку.

Таблиця 4

Особливості поширення антропогенових відкладів на території України

Відклади	Особливості та поширення відкладів
еолово-делювіальні відклади морена водно-льодовикові відклади елювій делювій колювій пролювій морські відклади алювіальні відклади	

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ:

1. Визначте закономірності поширення четвертинних відкладів на території України. Як вони поділяються за віком і походженням?
2. Проаналізуйте характер палеогеографічних умов на території України у різні епохи. Які причини зміни палеогеографічних умов?
3. Охарактеризуйте палеогеографічні умови антропогену.
4. Встановіть вплив на рельєф України різних стадій материкового зледеніння.

Завдання 4.

Побудуйте схематичний геолого-геоморфологічний профіль України (за вибором викладача), який передає глибину кристалічного фундаменту та будову осадового чохла. На профілі виділіть основні тектонічні одиниці та відповідні їм орографічні елементи.

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ:

1. Назвіть основні тектонічні структури, які перетинає лінія геолого-геоморфологічного профілю.
2. Про що свідчить різна потужність порід осадового чохла?

Рекомендована література для виконання лабораторної роботи:

1. Заморій П.К. Четвертинні відклади Української РСР. – К.: Вид-во Київ. ун-ту, 1961. – Ч.I. – 550 с.
2. Маринич О.М., Шищенко П.Г. Фізична географія України: Підручник – 3-є вид. – К.: Знання, 2006. – 511 с.
3. Палиєнко В.П. Новейшая геодинамика и ее отражение в рельефе Украины. – К.: Наук. думка, 1992. – 116 с.
4. Природа Украинской ССР. Геология и полезные ископаемые / Шнюков Е.Ф., Чекунов А.В., Виллов О.С. и др. – К.: Наукова думка, 1990
5. Хаин В.Е. Тектоника континентов и океанов. – М.: Научный мир, 2001. – 606 с.

Лабораторна робота № 3.

Тема: Історія геологічного розвитку та корисні копалини України.

Мета роботи: Встановити тривалість та головні особливості різних етапів геологічної історії території України, визначити закономірності поширення різних типів корисних копалин.

Хід роботи

Завдання 1.

За даними [1, с. 14-15; 2, с. 51-54] охарактеризуйте основні етапи геологічної історії території України. Виділіть основні події, що зумовили формування особливостей геологічної будови та основні події в історії органічного світу. Заповніть таблицю 5.

Таблиця 5

Основні етапи геологічної історії території України

Ери та їх вікові межі	Періоди та їх вікові межі	Основні геологічні події	Основні події в історії органічного світу

Виділіть основні геотектонічні цикли та з'ясуйте їх прояв на території України.

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ:

1. Згадайте приблизний вік нашої планети, коли вона утворилася?
2. На скільки періодів поділяється кайнозойська ера? Назвіть їх.
3. Чому останній період геологічної історії називається антропогеновим? Коли він розпочався?

Завдання 2.

Нанесіть на контурну карту основні родовища корисних копалин. За літературними і картографічними джерелами встановіть залежність між особливостями геологічної будови та різноманітністю корисних копалин на території України. Заповніть таблицю 6.

Таблиця 6

Зв'язок між тектонічною та геологічною будовою території України

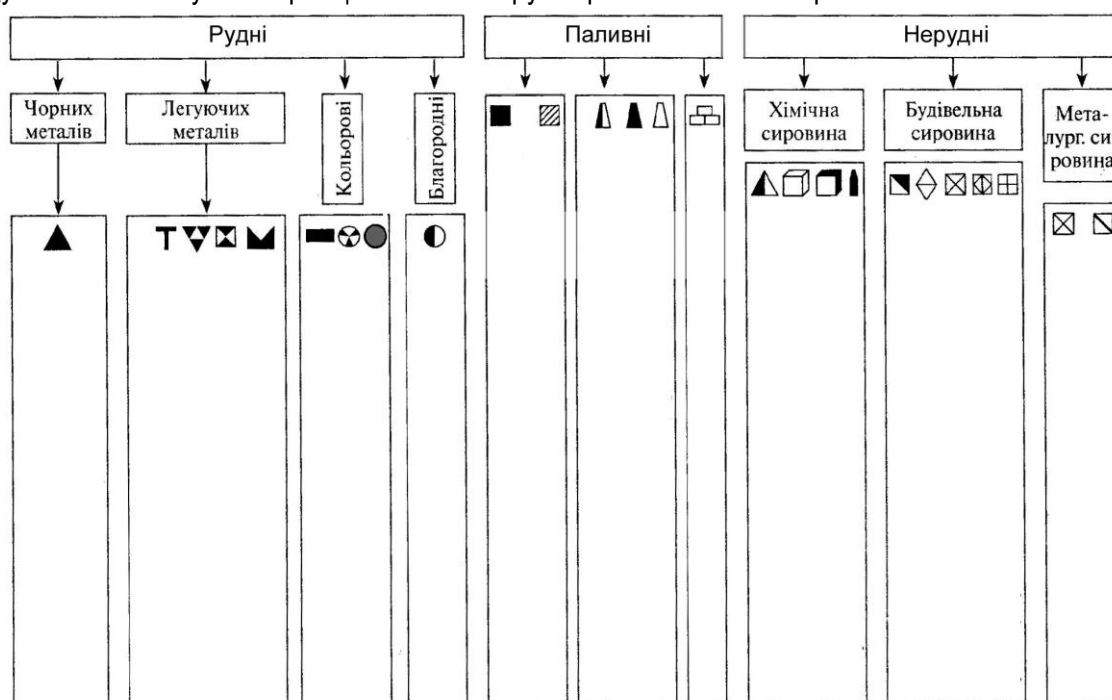
Тектонічна структура	Склад та особливості гірських порід	Корисні копалини		
		паливні	рудні	нерудні

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ:

1. Чим пояснюється різноманітність корисних копалин на території України?
2. До яких основних груп належать корисні копалини України? Наведіть приклади.
3. Як Україна забезпечена паливними та рудними корисними копалинами? Покажіть на карті найбільші родовища цих груп.

Завдання 3.

Побудуйте схематичну класифікацію основних груп корисних копалин України.

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ:

1. Які корисні копалини необхідні для розвитку чорної металургії? Чи достатньо забезпечена Україна цими ресурсами?
2. Яке походження мають українські родовища залізних руд? До яких тектонічних структур приурочені найбільші родовища?
3. Руди яких кольорових металів зустрічаються в Україні? Чи мають розвідані родовища промислове значення?
4. Як забезпечена Україна нерудними корисними копалинами?
5. Покажіть на карті і опишіть найбільші родовища кам'яної та калійної солей. Внаслідок яких геологічних процесів вони утворилися?

Рекомендована література для виконання лабораторної роботи:

1. Атлас вчителя / В.В. Молочко, Ж.Є. Бонк, І.Л. Дрогушевська та ін. – К.: ДНВП «Картографія», 2010. – 328 с.
2. Маринич О.М., Шищенко П.Г. Фізична географія України: Підручник – 3-є вид. - К.: Знання, 2006. – 511 с.

Лабораторна робота № 4. Тема: Геоморфологічна будова України.

Мета роботи: Набути нових знань про геоморфологічну будову України. Виявити основні чинники виділення геоморфологічних рівнів на території України. З'ясувати основні типи і форми рельєфу за походженням та регіони їх поширення.

Хід роботи

Завдання 1.

Проаналізуйте геоморфологічну карту України [1, с. 232; 2, с. 24] і встановіть зв'язок між основними типами морфоструктур та тектонічною будовою і неотектонічними рухами.

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ:

1. Дайте визначення термінів “тектоніка”, “неотектоніка”, “неотектонічні рухи”, “вулканізм”.
2. Під дією яких чинників утворилися і утворюються різні форми рельєфу?
3. Як відрізняються рельєфотвірні чинники у межах низовин, височин і гір?
4. Проаналізуйте зміст понять “тектогенні” і “вулканогенні” форми рельєфу?

Завдання 2.

Користуючись геоморфологічними даними, текстом підручника та довідковими даними, побудуйте і заповніть таблицю 7.

Таблиця 7

Поширення основних типів морфоскульптур

Рельєфотвірні чинники	Генетичні типи рельєфу	Форми рельєфу	Регіони поширення

Зробіть висновок щодо переважання певних типів рельєфу в різних регіонах України та їхньої зумовленості.

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ:

1. Що означають терміни “вивітрювання”, “водна ерозія”, “денудація”, “карст”, “суфозія”, “гравітаційні процеси”, “морська абразія”?
2. Як Ви розумієте сутність понять “акумулятивні” і “денудаційні” форми рельєфу? Чим вони відрізняються?
3. Дайте визначення поняттям “льодовикові”, “еолові”, “водно-ерозійні”, “морські абразивні”, “морські акумулятивні” форми рельєфу, “гляціодислокації”.
4. Порівняйте зміст понять “карстові” і “суфозійні” форми рельєфу. Чим вони відрізняються?
5. Що таке гравітаційні форми рельєфу? Як вони виникають?

Завдання 3.

На основі аналізу фізичної карти України та використовуючи дані додатку Ж дайте письмову характеристику макрорельєфу території України, за наступним планом:

- де розташовані та як простягаються гірські хребти, височини, низовини та інші орографічні елементи;
- де знаходяться максимальні та мінімальні абсолютні висоти, яка амплітуда висот у горах та на рівнинах тощо.

Визначте основні чинники формування сучасного рельєфу України, причини наявного простягання основних орографічних елементів.

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ:

1. Що означають терміни “вивітрювання”, “водна ерозія”, “денудація”, “карст”, “суфозія”, “гравітаційні процеси”, “морська абразія”?
2. Роз’ясніть поняття “генетичні типи рельєфу”.

Завдання 4.

Аналізуючи тектонічну, геологічну та геоморфологічну карти, а також знання, отримані при вивченні попередніх курсів, встановіть, чи продовжуються зараз процеси рельєфотворення? Чим це можна підтвердити? Які процеси сприяють зміні рельєфу у наш час?

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ:

1. Як Ви розумієте зміст поняття “техногенні форми рельєфу”?
2. Подумайте, як характер рельєфу впливає на господарську діяльність населення?
3. З’ясуйте, чи впливає господарська діяльність населення на рельєф? Які приклади такого впливу Ви можете навести?
4. Які особливості перебігу рельєфотвірних процесів на Азово-Чорноморському узбережжі?

Рекомендована література для виконання лабораторної роботи:

1. Атлас вчителя / В.В. Молочко, Ж.Є. Бонк, І.Л. Дрогушевська та ін. – К.: ДНВП «Картографія», 2010. – 328 с.
2. Комплексний атлас України / Відп. ред. Л.М. Веклич. – К.: ДНВП «Картографія», 2005. – 97 с.
3. Маринич О.М., Шищенко П.Г. Фізична географія України: Підручник – 3-є вид. – К.: Знання, 2006. – 511 с.
4. Рельєф України / За ред. В.В. Стецюка. – К.: Слово, 2010. – 688 с.

Лабораторна робота № 5.
Тема: Кліматичні умови та ресурси України

Мета роботи: Виявити особливості впливу основних кліматотвірних чинників та характерні риси кліматичних елементів на території України. Визначити особливості клімату окремих регіонів України.

Хід роботи

Завдання 1.

Виконати аналіз карт [1] радіаційного балансу, сумарної сонячної радіації та сонячного сяяння, а також компонентів теплового балансу для різних ландшафтно-кліматичних зон України за планом:

- згадайте, що таке радіаційний баланс?
- які прибуткові і витратні частини радіаційного балансу?
- який зв'язок існує між радіаційним і тепловим балансом?
- 1. Встановіть загальні закономірності розподілу сумарної радіації, тривалості сонячного сяяння та радіаційного балансу по території України [1, С.78].
- 2. Назвіть причини відхилення їх змін від широкого характеру у різних регіонах країни.
- 3. Проаналізуйте динаміку величин радіаційного балансу протягом року та його зв'язок з відповідними характеристиками тривалості сонячного сяяння.
- 4. Встановіть закономірності у розподілі витрат залишкової радіації [1, С.79].
- 5. Проаналізуйте зміни складових компонентів теплового балансу (затрати тепла на випаровування і нагрівання) у різних зонах за сезонами року.

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ:

1. Які основні причини нерівномірного розподілу сумарної радіації по території України?
2. Які її середньорічні величини у зоні мішаних лісів, лісостеповій зоні, степу, на Південному узбережжі Криму і в різних районах України на одній і тій же широті?
3. Охарактеризуйте особливості радіаційного режиму в Україні за сезонами року.

Завдання 2.

Вивчити типи повітряних мас і схеми їх циркуляції. Встановити розподіл атмосферного тиску і вітровий режим на території України за планом:

- згадайте типи повітряних мас, їх фізичні властивості і шляхи переносу.
- у чому полягає трансформація повітряних мас?
- що таке центри дії атмосфери (баричні центри)?
- 1. Проаналізуйте схему переміщення циклонів. Назвіть області найчастішого їх переміщення [1, С. 81].
- 2. Проаналізуйте повторюваність циклонів та антициклонів і з'ясуйте їх роль у формуванні погоди (таблиця 8).

Таблиця 8

Кількість днів з антициклоніальним і циклоніальним типами погоди над територією України

Тип погоди	Місяці												Рік
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
Антициклоніальний	19,2	18,4	20,2	18,2	19,3	15,8	15,6	19,7	20,8	21,5	21,8	20,4	230,9
Циклоніальний	11,8	9,7	10,8	11,8	11,7	14,2	15,4	11,3	9,2	9,5	8,2	10,6	134,2

3. На контурній карті позначте ізобари липня (1011, 1012 і 1013 мб) та січня (1020, 1021 і 1022 мб) [1, С. 82].

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ:

1. Яка повторюваність циклонів зимою і літом у різних районах України, як це відбивається на погоді?
2. Які баричні центри здійснюють вплив на формування погоди зимою і літом?
3. Які закономірності розподілу атмосферного тиску по території України у липні та січні?
4. Який домінуючий напрямок вітрів у липні і січні у різних частинах країни?

Завдання 3.

Вивчити температурний режим та встановити закономірності випадіння атмосферних опадів по території України за планом:

- згадайте основні кліматичні елементи.
- які фактори обумовлюють різноманітність кліматичних умов у різних частинах України?
- чому відбувається зміна сезонів року?
- 1. Поясніть хід ізотерм липня і січня. Назвіть райони країни, що характеризуються найвищими і

- найнижчими температурами. Порівняйте зміни температур липня і січня із заходу на схід [1, С.82].
2. На основі аналізу карти безморозного періоду [1, С.83] встановіть райони, де він триває більше 220 і менше 160 днів.
3. Проаналізуйте хід річних ізогіет. Зіставте кількість опадів з тривалістю їх випадіння за рік.
4. Проаналізуйте річний хід опадів, встановіть 3 типи річного ходу. Порівняйте отримані дані з характеристиками снігового покриву [1, С.87,89].

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ:

- Від яких кліматичних факторів залежить розподіл ізотерм у липні і січні, поясніть причини їх відхилення від середньоширотного положення?
- Поясніть характер простирання ізогіет і наявність різних типів річного ходу опадів;
- Як змінюється коефіцієнт зволоження по території України?

Завдання 4.

Використовуючи дані [1-3], побудуйте і заповніть таблицю 9.

Таблиця 9

Кліматичні умови природних регіонів України (за сезонами року)

	Температура		Опади за період		Пануючі вітри	
	січня	липня	холодний	теплий	у січні	у липні
Мішанолісова зона						
Лісостеп						
Степ						
Українські						
Карпати						
Гірський Крим						

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ:

- Які причини зумовлюють зміни клімату по території України.
- Доведіть, що континентальність клімату України зростає із заходу на схід.
- Проаналізуйте зміну коефіцієнта зволоження по території України.

Завдання 5.

Використовуючи табличний матеріал (додатки Б, В) побудуйте кліматичні діаграми для двох пунктів (за вибором викладача)

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ:

- Письмово схарактеризуйте кліматичні умови цих пунктів.
- Дайте комплексну характеристику пір року в Україні.
- Викладіть методику побудови кліматичних діаграм.

Рекомендована література для виконання лабораторної роботи:

- Атлас природных условий и естественных ресурсов Украинской ССР. – М.: ГУГК, 1978. – 183 с.
- Клімат України / За ред. В.М. Ліпінського, В.А. Дячука, В.М. Бабіченко. – К.: Вид-во Раєвського, 2003. – 343 с.
- Природа Украинской ССР. Климат / Отв. ред. К.Т. Логвинов, М.И. Щербань. – К.: Наук. думка, 1984. – 232 с.

Лабораторна робота № 6.

Тема: Внутрішні води та водні ресурси України.

Мета роботи: Вивчити гідрографічні особливості України, виявити географічні закономірності диференціації поверхневих та підземних вод, показати забезпеченість різних регіонів України водними ресурсами.

Хід роботи

Завдання 1.

За даними [1, 2] та додатку Г проаналізуйте густоту річкової мережі та модуль стоку найбільших річок України. На основі аналізу фізичної, геологічної, кліматичної карт зробіть висновок щодо зумовленості територіальної диференціації гідрологічних та гідрометричних показників річок України.

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ:

1. Що включає в себе поняття “внутрішні води” ?
2. Яка густота річкової мережі в Україні? Які відрізняється цей показник у різних регіонах України?
3. Як класифікують річки? Які типи річок виділяють за характером фізико-географічних умов в межах України? Наведіть приклади.

Завдання 2.

Нанесіть на контурну карту межі великих річкових басейнів України. З'ясуйте особливості режиму їхніх головних річок. Використовуючи дані додатку Г, побудуйте порівняльну діаграму довжин річок України у зручному масштабі.

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ:

1. Розкрийте закономірності поширення річок на території України.
2. Який характер живлення і режим властиві річкам України?
3. Знайдіть взаємозалежності між: режимом річок і закономірностями випадання опадів; характером течії і рельєфом місцевості; формою річкових долин і характером гірських порід, у яких вони сформувалися.

Завдання 3.

Дайте порівняльну характеристику двох великих річок України (за вибором викладача) за наступним планом:

1. Назва річки, її походження.
2. Басейн моря, до якого належить річка.
3. Місце витoku і гирла, напрямok течії, падіння та похил річки.
4. Особливості будови річкової долини у верхній, середній та нижній течії; наявність особливих ділянок течії (каньйонів, порогів, водоспадів).
5. Основні праві та ліві притоки річки.
6. Природні зони, що їх перетинає річка.
7. Види живлення річки.
8. Особливості водного режиму.
9. Господарське використання та геоекологічні проблеми річки.

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ:

1. Як класифікують річки? Які типи річок виділяють за характером фізико-географічних умов в межах України?
2. Які закономірності розподілу внутрішніх вод по території України можна виділити? Як можна пояснити зменшення багаторічної величини річкового стоку у південному напрямку (від 100 до 5-10 мм)?

Завдання 4.

З'ясуйте генетичні типи озер України. Заповніть таблицю 10.

Таблиця 10

Класифікація озер України

Тип озерної улоговини	Умови утворення улоговини	Приклади

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ:

1. Які існують закономірності у розміщенні озер на території України?
2. Порівняйте основне походження озер Поліської і Причорноморської низовин.

Рекомендована література для виконання лабораторної роботи:

1. Атлас вчителя / В.В. Молочко, Ж.Є. Бонк, І.Л. Дрогушевська та ін. – К.: ДНВП «Картографія», 2010. – 328 с.
2. Атлас природных условий и естественных ресурсов Украинской ССР. – М.: ГУГК, 1978. – 183 с.
3. Вишневський В.І. Річки і водойми України. Стан і використання: Монографія. – К.: Віпол, 2000. – 376 с.
4. Малі річки України: Довідник / За ред. А.В. Яценка. – К.: Урожай, 1991. – 296 с.
5. Маринич О.М., Шищенко П.Г. Фізична географія України: Підручник – 3-є вид. – К.: Знання, 2006. – 511 с.
6. Природа Украинской ССР. Моря и внутренние воды / В.Н. Грезе, Г.Г. Поликарпов, В.Д. Романенко и др. – К.: Наукова думка, 1987. – 224 с.

Лабораторна робота № 7.

Тема: Ґрунтово-рослинний покрив і тваринний світ України.

Мета роботи: Визначити особливості ґрунтово-рослинного покриву, виявити чинники, що впливають на його формування. З'ясувати закономірності поширення флори і фауни по території України.

Хід роботи

Завдання 1.

Нанесіть на контурну карту основні типи ґрунтів України. Проаналізуйте основні закономірності їх поширення.

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ:

1. Що таке ґрунт? Чим ґрунт відрізняється від гірської породи?
2. Що таке ґрунтовий профіль? Яку він має будову?
3. Визначте поняття “материнська порода” і “генетичний горизонт”.
4. Чому земельні ресурси України належать до провідних її природних ресурсів?

Завдання 2.

Охарактеризуйте широтну та вертикальну зональність ґрунтового покриву України. Використовуючи карти атласів, заповніть таблицю 11.

Таблиця 11

Ґрунтовий покрив природних зон України

Природна зона	Основні типи ґрунтів
Мішанолісова зона	
Широколистянолісова зона	
Лісостепова зона	
Степова зона	
Українські Карпати	
Гірський Крим	

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ:

1. Пригадайте фактори, які зумовлюють формування ґрунтового покриву.
2. Перелічіть основні типи ґрунтів, поширені на Україні.
3. Назвіть основні закономірності розподілу ґрунтів і зміни їх родючості по території України.
4. Поясніть зміст понять «меліорація» та «рекультивация» ґрунтів. Яких меліоративних заходів необхідно вживати у різних частинах території України?

Завдання 3.

Порівняйте карти рослинності і ґрунтового покриву України. Поясніть виявлені закономірності. Порівняйте лісистість кількох областей України.

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ:

1. Які породи дерев обумовлюють утворення буроземів? Де в Україні знаходяться території, зайняті цими ґрунтами?
2. Порівняйте типи ґрунтів на рівнинній і гірських територіях України.
3. Поясніть, чому на північному й південному схилах Кримських гір формуються різні ґрунти?

Завдання 4.

Використовуючи карти атласів [1-3], побудуйте і заповніть таблицю 12.

Таблиця 12

Тваринний світ природних зон України

Природна зона	Хутрові	Копитні	Хижаки	Гризуні	Птахи
Мішанолісова зона					
Широколістянолісова зона					
Лісостепова зона					
Степова зона					
Українські Карпати					
Гірський Крим					

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ:

1. Розкрийте причинно-наслідкові зв'язки між кліматом, рослинністю, ґрунтами і тваринним світом.
2. Порівняйте склад фауністичних комплексів степів і мішаних лісів України.
3. Які особливості фауністичних комплексів урбанізованих територій?

Рекомендована література для виконання лабораторної роботи:

1. Атлас вчителя / В.В. Молочко, Ж.Є. Бонк, І.Л. Дрогушевська та ін. – К.: ДНВП «Картографія», 2010. – 328 с.
2. Атлас природных условий и естественных ресурсов Украинской ССР. – М.: ГУГК, 1978. – 183 с.
3. Комплексний атлас України / Відп. ред. Л.М. Веклич. – К.: ДНВП «Картографія», 2005. – 97 с.
4. Геоботанічне районування Української РСР / Відп. ред. А.І. Барбарич ; Сост.: Т.Л. Андрієнко, Г.І. Білик, Є.М. Бродіс, інш.; Інститут ботаніки ім. М.Г. Холодного АН УРСР. – Київ : Наукова думка, 1977. – 303 с.
5. Маринич О.М., Шищенко П.Г. Фізична географія України: Підручник – 3-є вид. – К.: Знання, 2006. – 511 с.
6. Природа Украинской ССР. Животный мир / В.И. Монченко, В.Г. Долин, В.М. Ермоленко и др. – К.: Наукова думка, 1985. – 216 с.
7. Природа Украинской ССР. Почвы / Н.Б. Вернандер, Д.А. Тютюник и др. – К.: Наукова думка, 1986. – 216 с.
8. Природа Украинской ССР. Растительный мир / Т.Л. Андриенко, О.Б. Блюм, С.П. Вассер и др. – К.: Наукова думка, 1985. – 208 с.

Лабораторна робота № 8.

Тема: Природні комплекси і фізико-географічне районування території України.

Мета роботи: Виявити особливості процесу ландшафтогенезу на території України, пояснити поширення різних класів, типів та видів ландшафтів. З'ясувати принципи та методи фізико-географічного районування, визначити систему взаємозв'язків між таксономічними одиницями

районування. Вивчити поділ території України на фізико-географічні зони (підзони), краї та області.

Хід роботи

Завдання 1.

На основі вивчення ландшафтної карти України і легенди до неї, навести приклади (письмово) класів, типів, підтипів та видів ландшафтів України із зазначенням ознак, за якими виділяють кожну класифікаційну одиницю. Проаналізуйте роль літогенної основи та клімату як основних чинників, що визначають закономірності поширення ландшафтів України.

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ:

1. Дайте визначення понять “ландшафтоутворюючі чинники”, “ландшафтоутворюючі процеси” і “ландшафтні (природні) компоненти”. Чим вони різняться?
2. Що називається “природним комплексом”, “природно-територіальним комплексом”, “ландшафтом”? Чи є відмінності у використанні цих термінів?
3. Перевірте за термінологічним словником, чи правильно Ви розумієте сутність понять “клас ландшафтів”, “тип ландшафтів”, “підтип ландшафтів”, “вид ландшафтів”.

Завдання 2.

На контурну карту нанесіть межі фізико-географічних країн, зон, підзон, країв, областей. Надпишіть основні населені пункти, через які проходять межі природних зон.

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ:

1. У чому полягає сутність терміну “фізико-географічне районування”?
2. Що таке “одиниці” фізико-географічного районування? Назвіть їх.
3. Дайте визначення термінів “фізико-географічна країна”, “фізико-географічна зона”, “фізико-географічна підзона”, “фізико-географічний край”, “фізико-географічна область”.

Завдання 3.

Використовуючи лекційний, літературний та картографічний матеріал, складіть коротку порівняльну характеристику фізико-географічних країн України. Результати оформіть у вигляді таблиці 13.

Таблиця 13

Порівняльна характеристика фізико-географічних країн України

	<i>Східноєвропейська рівнина (в межах України)</i>	<i>Українські Карпати</i>	<i>Кримські гори</i>
Географічне положення та розміри			
Тектонічна та геологічна будова			
Загальні риси орографії та макрорельєфу			
Гідрокліматичні умови			
Особливості структури широтної зональності чи висотної поясності			

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ:

1. У межах яких фізико-географічних країн і зон знаходиться Україна?
2. Чому на території України фізико-географічні підзони виділяються лише у степовій зоні? Назвіть їх.
3. Чому у зонах мішаних та широколистяних лісів і у лісостепу підзони не виділяються? Обґрунтуйте свою відповідь.
4. Яке положення Вашої області у системі фізико-географічного районування?

Завдання 4.

Побудуйте комплексний фізико-географічний профіль через територію України (за вибором викладача). На профілі зобразіть тектонічну будову, орографію, основні показники клімату, водні об'єкти, типи ґрунтів і рослинності, фізико-географічні регіони, населені пункти, тощо. Проаналізуйте складений профіль.

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ:

1. За якими критеріями виділяються одиниці фізико-географічного районування?
2. Що таке зональні і азональні одиниці фізико-географічного районування? Наведіть приклади.
3. Поясніть, яке значення має фізико-географічне районування?

Рекомендована література для виконання лабораторної роботи:

1. Атлас вчителя / В.В. Молочко, Ж.Є. Бонк, І.Л. Дрогушевська та ін. – К.: ДНВП «Картографія», 2010. – 328 с.
2. Атлас природных условий и естественных ресурсов Украинской ССР. – М.: ГУГК, 1978. – 183 с.
3. Комплексний атлас України / Відп. ред. Л.М. Веклич. – К.: ДНВП «Картографія», 2005. – 97 с.
4. Маринич О.М., Шищенко П.Г. Фізична географія України: Підручник – 3-є вид. – К.: Знання, 2006. – 511 с.
5. Природа Украинской ССР. Ландшафты и физико-географическое районирование / Маринич А.М., Пащенко В.М., Шищенко П.Г. – К.: Наукова думка, 1985. – 218 с.
6. Физико-географическое районирование Украинской ССР / В. П. Попов, А. М. Маринич, А. И. Ланько. – К.: Изд-во Киев. ун-та, 1968. – 683 с.

ПЕРЕЛІК ГЕОГРАФІЧНОЇ НОМЕНКЛАТУРИ З КУРСУ „ФІЗИЧНА ГЕОГРАФІЯ УКРАЇНИ”

Берегова лінія

Миси

Ай-Тодор
Айя
Аюдаг
Казантип
Ласпі
Мартьян
Сарич
Тарханкут
Фіолент
Фонар
Херсонес
Хроні
Зюк
Чагани
Чумбурський
Ачуєвський

Затоки (лимани)

Арабатська
Балаклавська
Бердянська
Березанський лиман
Джарилгацька
Дніпровсько-Бузький лиман
Дністровський лиман
Казантипська
Каламітська
Каркінітська
Обитічна
Одеська
Сиваська

Таганрозька
Тендрівська
Тилігульський лиман
Утлюцький лиман
Феодосійська
Аджалицький лиман
Ягорлицька

Протоки

Генічеська (Тонка)
Дністровсько-Цареградське гирло
Керченська

Острови та півострови

Арабатська стрілка
Бердянська коса
Березань
Бирючий Острів
Джарилгач
Довгий
Зміїний
Керченський
Кінбурнська
Крива
Кримський
Курильські
Лебедині
Обитічна коса
Тарханкутський
Тендрівська коса
Тузла
Федотова коса

Орографія та рельєф

Низовини

Закарпатська
Північнокримська
Поліська
Словечансько-Овруцький кряж
Придніпровська
Полтавська рівнина
Пивиха
Золотуха
Причорноморська

Височини

Волинська

Мізоцький кряж
Повчанські висоти

Волинське пасмо
Донецька
Донецький кряж
Могила Мечетна
Савур-Могила
Гостра Могила
Дебальцівсько-Іванівський кряж
Нагольний кряж
Передкарпатська
Подільська

Вороняки
 Гологори
 Камула
 Кременецькі гори
 Божа
 Опілля
 Товтри
 Хотинська
 Берда
 Приазовська
 Могила-Бельмак
 Могила-Гончариха
 Токмак-Могила
 Корсак-Могила
 Придніпровська
 Чернеча (Тарасова) гора
 Розточчя
 Середньоруська
 Старобільська рівнина

Гори

Кримські гори
 Внутрішнє пасмо
 Головне пасмо
 Ай-Петрі
 Демір-Капу
 Еклізі-Бурун

Роман-Кош
 Зовнішнє пасмо

Українські Карпати
 Бескиди
 Верховинський Вододільний хребет
 Вулканічний (Вигорлат-Гутинський) хребет
 Бужора
 Ґорґани
 Сивуля Велика
 Сивуля Мала
 Покутсько-Буковинські гори
 Полонинський хребет
 Полонина-Руна
 Стій
 Рахівські гори
 Піп-Іван Мармароський
 Чивчинські гори
 Чивчин
 Чорногора
 Говерла
 Бребенскул
 Піп Іван Чорногірський
 Петрос
 Гутин-Томнатик
 Ребра
 Менчул

Річки та озера

Річки

Альма
 Бельбек
 Берда
 Грузький Яланчик
 Дніпро
 Ворскла
 Коломак
 Мерло
 Десна
 Сейм
 Снов
 Інгулець
 Ірпінь
 Оріль
 Берестова
 Прип'ять
 Горинь
 Случ
 Хомора
 Стир
 Стохід

Турія
 Уборть
 Уж
 Псел
 Рось
 Самара
 Вовча
 Сула
 Тетерів
 Тясмин
 Дністер
 Бистриця
 Надвірнянська
 Солотвинська
 Гнила Липа
 Збруч
 Золота Липа
 Лімниця
 Свіча
 Серет
 Смотрич
 Стривігор (Стривоґір)

Стрий
 Опір
 Стрипа
 Ушиця
 Дунай
 Прут
 Черемош
 Сірет
 Тиса
 Латориця
 Ріка
 Теребля
 Уж
 Західний Буг
 Кальміус
 Кача
 Куяльник
 Міус
 Нагольна
 Молочна
 Обитічна
 Південний Буг
 Бужок
 Вовк
 Дохна
 Згар
 Іква
 Інгул
 Кодима
 Мертвовід
 Рів
 Савранка
 Синюха
 Гірський Тікич
 Гнилий Тікич
 Снивода
 Соб
 Чичиклія
 Чорний Ташлик
 Ятрань
 Сіверський Донець
 Айдар
 Біла
 Бахмут
 Берека
 Велика Кам'янка
 Великий Бурлук
 Деркул
 Казенний Торець
 Кундрюча
 Лугань
 Оскіл

Уда
 Лопань
 Харків
 Сян
 Тилігул
 Чорна

 Озера
 Озера Волинського Полісся
 Луки
 Пулемецьке
 Світязь
 Турське
 Озера Дунайських плавнів і Причорномор'я
 Кагул
 Катлабук
 Китай
 Кугурлуй
 Куяльницький лиман
 Сасик (Кундук)
 Тилігульський лиман
 Хаджибейський лиман
 Шагани
 Ялпуг
 Озера Карпат
 Бребенескул
 Синевир
 Озера Криму
 Айгульське
 Актаське
 Донузлав
 Кирлеуцьке
 Киятське
 Сасик
 Тобечицьке
 Узунларське
 Озера Придінців'я
 Вейсове
 Ріпне
 Сліпне

 Водосховища
 Дніпродзержинське
 Дніпровське
 Дністровське
 Канівське
 Каховське
 Київське
 Кременчуцьке
 Печенізьке
 Червонооскільське

Орієнтовна тематика курсових робіт

1. Аналіз становлення природоохоронної справи в Україні.
2. Взаємодія лісу і степу: гіпотези і теорії.
3. Види та проблеми природокористування на території рідного краю.
4. Географічні дослідження в Україні у ... (історичний відрізок часу за вибором студента).
5. Геоекологічна характеристика Чорного і Азовського морів.
6. Геоморфологічна будова України / регіону / території (за вибором студента).
7. Гідрографічна мережа України, її географія та проблеми використання водних ресурсів.
8. Гідрокліматична характеристика ... (території за вибором студента).
9. Екологічні проблеми водосховищ України.
10. Екологічні проблеми України, їх прояв, причини та шляхи вирішення.
11. Історія розвитку фізичної географії України.
12. Кліматичні ресурси України, проблеми їх вивчення та використання.
13. Комплексна фізико-географічна характеристика ... адміністративного району, області (за вибором студента).
14. Комплексна характеристика природи фізико-географічної області (за вибором студента).
15. Ландшафти України, їх формування, типові риси та проблеми охорони.
16. Малі річки України, їх господарське використання та охорона.
17. Мінеральні ресурси України, їх поширення, господарська оцінка та проблеми використання.
18. Несприятливі фізико-географічні процеси на території України, географія та шляхи зменшення інтенсивності.
19. Особливості ґрунтового покриву України, проблеми його вивчення та використання.
20. Особливості ґрунтово-рослинного покриву... (території за вибором студента).
21. Особливості формування тектонічних структур в Україні.
22. Оцінка стану земельних ресурсів... адміністративного району / області (за вибором студента).
23. Порівняльний аналіз висотної поясності західного і східного схилів Українських Карпат.
24. Порівняльний аналіз висотної поясності південно-західного та північно-східного схилів Українських Карпат.
25. Порівняльний аналіз висотної поясності Українських Карпат та Кримських гір.
26. Природні комплекси Чорного і Азовського морів.
27. Природні умови і ресурси ... адміністративного району / області (за вибором студента).
28. Природоохоронні об'єкти України (краю), їх сучасний стан та проблеми.
29. Рельєф Українських Карпат.
30. Сучасні зміни в структурі ландшафтів України.

Література:

1. Атлас природных условий и естественных ресурсов Украинской ССР. – М.: ГУГК, 1978. – 183 с.
2. Географічна енциклопедія України / Відп. ред. О.М.Маринич. – у 3-х т. – К.: Українська енциклопедія. – Т. 1 (А-Ж). – 1989. – 416 с.; Т. 2 (З-О). – 1990. – 480 с.; Т. 3 (П-Я). – 1993. – 480 с.
3. Геоморфология УССР / Под ред. Й.М. Рослого. – К.: Выща шк., 1990. – 287 с.
4. Жупанський Я.І. Історія географії в Україні. – Львів: Світ, 1997. – 267 с.
5. Заставний Ф.Д. Географія України. – Львів: Світ, 1990. – 358 с.
6. Заставний Ф.Д. Географія України: У 2-х книгах. – Львів: Світ, 1994. – 472 с.
7. Коротун І.М., Коротун Л.К., Коротун С.І. Природні умови та ресурси України: Навч. посібн. – Рівне: Вид-во УДАВГ, 1997. – 175 с.
8. Левковский С.С. Водные ресурсы Украины. – Киев: Вища школа, 1979. – 200 с.
9. Маринич О.М. Українське Полісся. – Київ: Радянська школа, 1962. – 163 с.
10. Маринич О.М., Шищенко П.Г. Фізична географія України: Підручник. – К.: Знання, 2003. – 480 с.
11. Маринич О.М., Шищенко П.Г. Фізична географія України: Підручник. – К.: Знання, 2005. – 480 с.
12. Масляк П.О., Шищенко П.Г. Хрестоматія з географії України. – К.: Генеза, 1994. – 448 с.
13. Мильков Ф.Н., Гвоздецкий А.Н. Физическая география СССР. – Ч.1. – М.: Высшая школа, 1986. – 248 с.
14. Паламарчук М.М., Горленко І.О., Яснюк Т.Є. Географія мінеральних ресурсів Української РСР. – К.: Радянська школа, 1985. – 136 с.
15. Природа Украинской ССР : Климат / В.Н. Бабиченко, М.Б. Барабаш, К.Т. Логвинов и др. ; АН УССР, Отв. ред. К.Т. Логвинов, М.И. Щербань. — К. : Наук. думка, 1984. — 232 с.
16. Природа Украинской ССР. Ландшафты и физико-географическое районирование / А.М. Маринич, В.М. Пащенко, П.Г. Шищенко. – К. : Наукова думка, 1985. – 224 с.
17. Природа Украинской ССР. Моря и внутренние воды / В.Н. Грезе, Г.Г. Поликарпов, В.Д. Романенко [и др.] ; редкол.: К. М. Сытник, А. М. Маринич, М.Д. Андрийчук [и др.] ; отв. ред. В. Д. Романенко. – К. : Наук. думка, 1987. – 224 с.
18. Природа Украинской ССР. Растительный мир / Т.Л. Андриенко, О.Б. Блюм, С.П. Вассер, Б.В. Заверуха ; АН УССР. — К. : Наук. думка, 1985. — 208 с.
19. Природа УССР. Почвы / Н. Б. Вернандер, И. Н. Гоголев и др. – К.: Наукова думка, 1986. – 216 с.
20. Природно-заповідний фонд Української РСР / За ред. М.А. Воїнственського. – К.: Урожай, 1986. – 224 с.
21. Физико-географическое районирование Украинской ССР / Под ред. В.П. Попова. – К.: Изд-во Киев. ун-та, 1968. – 683 с.
22. Фізична географія України / За ред. О.М. Маринича. – К.: Рад. школа. – 1969. – 268 с.
23. Фізична географія УРСР / За ред. О.М. Маринича. – К.: Вища школа. – 1982. – 208 с.
24. Цись П.М. Геоморфологія УРСР. – Львів: Вид-во Львівського ун-ту, 1962. – 224 с.
25. Чижов М.П. Український лісостеп. – Київ: Радянська школа, 1961. – 204 с.

Кліматичні рекорди України

1. Максимальна температура повітря $+42,0^{\circ}\text{C}$ була зафіксована 12 серпня 2010 року на метеостанції Луганськ;
2. Абсолютний мінімум температури повітря $-41,9^{\circ}\text{C}$ був зафіксований 8 січня 1935 року також на метеостанції Луганськ;
3. Найбільш висока температура на поверхні ґрунту була зафіксована 2 червня 1995 року на метеостанції Вознесенськ (Миколаївська область). В цей день поверхня ґрунту «розпеклась» до позначки 80°C ;
4. Абсолютний мінімум температури поверхні ґрунту -46°C був зафіксований 31 січня 1987 року на метеостанції Куп'янськ (Харківська область);
5. Найбільша місячна кількість опадів 580 мм була виміряна під час катастрофічного паводку в Карпатах у червні 1969 року на гідрологічному посту Гута (Івано-Франківська область). Для більшої частини території України це майже річна кількість;
6. Найбільша добова кількість опадів 278 мм була зафіксована Карадазькою обсерваторією (Крим) 2 вересня 1991 року;
7. Максимальна швидкість вітру 50 м/с (180 км/год) була зареєстрована 24 грудня 1947 року на метеостанції Ай-Петрі у Криму;
8. Максимальний діаметр ожеледі 207 мм спостерігався у листопаді 2000 року на метеостанції Затишся (Одеська область);
9. Найбільша висота снігового покриву 352 см була зафіксована 25 березня 2006 року на сніголавинній станції Пожижевська (Івано-Франківська область). Зміни клімату призводять до зростання кількості надзвичайних та небезпечних явищ та змін екстремумів.

Середні місячні і річні температури повітря для пунктів в окремих регіонах України

Пункти	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Рік
<i>Захід</i>													
Ковель	-4,6	-3,7	0,4	7,2	13,9	17,0	18,6	17,4	13,2	7,4	2,4	-2,2	7,2
Сарни	-5,1	-4,1	0,2	6,9	13,5	16,2	18,0	16,4	12,0	6,7	1,2	-2,7	6,6
Луцьк	-5,0	-3,6	0,4	7,0	14,0	16,5	18,4	17,0	13,2	7,5	1,7	-2,6	7,4
Здолбунів	-4,8	-4,0	0,6	7,2	14,0	16,8	18,5	17,4	13,0	8,0	1,8	-2,4	7,2
Львів	-4,7	-3,1	1,3	7,4	13,8	16,5	18,3	17,4	13,6	8,3	2,2	-2,1	7,5
Тернопіль	-5,9	-4,7	-0,3	6,5	13,1	16,8	18,4	17,5	13,0	7,6	1,0	-3,6	6,6
Кам'янець-Подільський	-5,3	-3,8	1,1	7,8	14,4	17,2	19,2	18,5	14,2	8,7	2,2	-2,5	7,6
Івано-Франківськ	-4,7	-3,5	1,8	7,7	14,0	16,9	18,3	17,4	13,1	8,1	2,1	-2,5	7,4
Чернівці	-5,1	-2,9	1,6	8,1	14,6	17,6	19,4	18,5	14,3	8,2	1,9	-2,3	7,9
Ясиня	-6,0	-3,7	0,7	6,2	12,1	15,1	16,6	15,8	12,0	7,3	2,2	-3,3	6,2
Ужгород	-2,9	-1,4	4,3	10,0	15,4	17,9	19,9	19,0	15,1	10,1	4,3	-0,2	9,3
Берегове	-3,0	1,6	4,7	10,8	15,1	18,7	21,1	20,1	16,2	11,1	4,6	-0,4	9,9
Рахів	-4,9	-4,0	1,5	7,1	12,8	15,4	17,5	16,0	12,4	8,3	2,0	-2,1	6,8
<i>Північ</i>													
Овруч	-6,1	-5,4	-1,1	6,4	13,8	16,6	18,5	17,4	12,7	6,7	1,0	-3,6	6,4
Чорнобиль	-6,4	-5,9	-1,4	6,5	14,5	17,3	19,1	17,8	13,0	7,0	0,7	-4,1	6,5
Глухів	-7,9	-7,8	-2,6	5,7	14,1	17,3	19,2	17,7	12,4	6,1	-0,1	-5,7	5,7
Новоград-Волинський	-5,6	-4,8	-0,3	6,9	13,6	16,6	18,6	17,5	12,9	7,1	1,4	-3,1	6,7
Київ	-6,0	-4,7	-0,5	6,8	14,6	17,4	19,3	18,2	13,4	7,3	0,7	-3,5	6,9
Чернігів	-6,7	-6,2	-1,4	6,8	14,4	17,5	19,4	18,2	13,2	6,8	0,6	-4,2	6,5
Суми	-7,9	-7,6	-2,4	6,4	14,0	17,6	19,3	18,4	12,9	6,4	-0,2	-5,4	6,0
<i>Центр</i>													
Вінниця	-5,7	-4,8	0,2	7,1	14,1	16,8	18,8	17,6	13,3	7,9	1,5	-3,2	7,0
Кіровоград	-5,4	-4,7	0,4	8,2	15,2	18,6	21,0	20,0	14,7	8,5	2,0	-3,0	8,0
Черкаси	-6,1	-5,7	-0,3	7,5	15,1	18,0	20,4	19,2	14,2	8,1	1,3	-3,7	7,3
Миронівка	-5,9	-5,4	-0,5	7,3	14,6	17,6	19,8	19,0	14,0	7,6	1,4	-3,5	7,2
Лубни	-6,7	-6,1	-1,2	7,4	14,8	18,0	20,0	19,0	13,8	7,2	0,7	-4,3	6,9
Полтава	-7,1	-6,6	-1,2	7,1	14,9	17,9	20,4	19,3	14,2	7,6	0,5	-4,8	6,8
<i>Схід</i>													
Луганськ	-7,1	-5,1	0,4	8,8	17,6	22,6	25,2	23,2	17,0	9,7	2,2	-3,0	9,2
Донецьк	-6,6	-6,2	-1,0	7,9	15,4	18,6	21,6	20,4	15,0	7,9	0,9	-4,2	7,5
Маріуполь	-5,1	-4,7	0,4	8,2	15,6	19,8	22,7	21,8	16,1	9,8	2,4	-2,5	8,7
<i>Південь</i>													
Одеса	-3,7	-2,0	2,0	8,0	15,2	19,2	22,1	21,4	16,3	10,7	3,0	-0,5	9,4
Тендрівський маяк	-1,7	-1,7	2,2	8,2	15,1	19,7	22,2	22,0	17,8	12,0	5,8	0,8	10,2
Асканія-Нова	-3,5	-3,0	1,8	8,8	15,6	20,0	23,0	22,0	16,3	10,2	3,8	-1,0	9,5
Генічеськ	-2,9	-2,6	1,4	8,4	15,8	20,6	23,4	22,5	17,2	11,5	4,9	-0,1	10,0
Євпаторія	-0,3	-0,5	3,9	9,8	15,8	20,4	23,9	23,0	18,2	12,6	7,3	2,0	11,3
Сімферополь	-1,3	-0,3	3,9	8,8	14,8	18,7	21,6	20,7	15,7	11,1	4,8	1,6	10,0
Керч	-1,0	-1,0	3,2	8,8	15,3	19,9	23,4	22,8	18,0	12,8	6,5	1,9	10,9
Ялта	3,7	3,8	6,1	10,3	16,2	20,8	24,2	23,7	19,1	14,4	9,3	6,1	13,1
Ай-Петрі	-3,6	-3,8	-1,0	3,9	9,8	13,0	15,6	15,4	11,2	7,4	2,3	-1,3	5,7

Місячні і річні суми атмосферних опадів для пунктів в окремих регіонах України

Пункти	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Рік
<i>Захід</i>													
Ковель	29	26	28	40	51	83	78	80	50	39	46	36	586
Сарни	32	30	34	42	54	88	83	85	53	41	43	39	624
Луцьк	30	26	28	43	55	88	83	85	54	42	47	37	618
Здолбунів	22	23	24	43	70	78	79	76	51	38	35	30	569
Львів	27	32	34	49	67	87	102	85	52	51	45	31	662
Тернопіль	26	20	26	43	59	89	89	61	42	47	34	23	571
Кам'янець-Подільський	23	22	24	47	66	88	88	65	55	37	30	27	572
Івано-Франківськ	23	20	30	49	67	104	102	75	55	44	34	25	628
Чернівці	24	21	34	64	74	94	94	66	64	49	34	23	650
Ясиня	38	42	50	67	95	134	123	121	76	86	55	45	932
Ужгород	53	45	49	54	65	93	78	78	64	68	62	61	770
Берегове	67	67	73	56	102	124	101	90	67	87	90	90	1014
Рахів	68	63	93	69	124	167	151	96	70	118	80	67	1166
<i>Північ</i>													
Овруч	20	24	31	43	56	78	90	65	56	43	35	27	568
Чорнобиль	26	22	27	37	39	61	86	56	47	36	26	30	493
Глухів	30	30	35	41	58	70	79	62	50	53	38	40	592
Новоград-Вол.	36	38	38	43	66	93	96	80	68	49	43	45	715
Київ	38	37	43	49	56	80	76	61	49	44	47	42	622
Чернігів	43	38	40	44	53	84	93	66	53	48	45	49	656
Суми	38	31	35	43	54	75	76	59	50	47	45	50	603
<i>Центр</i>													
Вінниця	21	21	22	30	53	74	67	53	35	32	32	27	476
Кіровоград	38	30	30	40	39	74	74	64	37	39	34	44	543
Черкаси	24	20	27	38	57	72	75	57	41	38	34	29	512
Миронівка	36	36	39	44	65	91	82	60	47	44	39	39	622
Лубни	40	36	39	44	52	74	71	67	50	52	37	46	608
Полтава	25	21	29	34	44	69	63	51	33	38	38	36	481
<i>Схід</i>													
Луганськ	20	18	24	31	45	55	51	40	30	33	33	26	406
Донецьк	40	32	40	38	55	68	65	45	38	35	87	99	431
Маріуполь	27	29	29	21	35	54	40	43	32	33	32	36	417
<i>Південь</i>													
Одеса	32	23	22	29	36	56	39	35	30	39	30	30	401
Тендрівський маяк	24	17	18	20	27	36	29	28	21	29	20	22	291
Асканія-Нова	28	24	24	30	45	48	58	40	31	38	30	35	431
Генічеськ	26	24	21	25	30	44	44	27	30	30	30	32	363
Євпаторія	35	28	21	22	24	33	33	32	30	42	32	42	374
Сімферополь	41	35	32	34	41	68	63	35	35	38	43	44	509
Керч	29	26	25	26	29	53	45	37	30	31	33	32	396
Ялта	65	49	44	31	38	43	44	27	35	45	62	72	545
Ай-Петрі	160	129	92	50	52	73	60	49	49	71	109	158	1052

Річки України, довжиною понад 100 км

	Назва річки	Куди впадає	Довжина, км		Площа басейну, км ²
			загальна	в межах України	
1.	Дніпро	Чорне море	2201	981	504 000
2.	Південний Буг	Чорне море	806	806	63 700
3.	Дністер	Чорне море	1362	705	72 100
4.	Сіверський Донець	Дон	1053	672	98 900
5.	Десна	Дніпро	1130	591	88 900
6.	Горинь	Прип'ять	659	577	27 700
7.	Ігулець	Дніпро	549	549	14 870
8.	Псел	Дніпро	717	526	22 800
9.	Случ	Горинь	451	451	13 800
10.	Стир	Прип'ять	494	445	13 100
11.	Західний Буг	Нарев	831	401	73 500
12.	Тетерів	Дніпро	385	385	15 300
13.	Сула	Дніпро	365	365	19 600
14.	Ігул	Південний Буг	354	354	9890
15.	Ворскла	Дніпро	464	348	14 700
16.	Рось	Дніпро	346	346	12 600
17.	Оріль	Дніпро	346	346	9800
18.	Удай	Сула	327	327	7030
19.	Вовча	Самара	323	323	13 300
20.	Самара	Дніпро	320	320	22 600
21.	Хорол	Псел	308	308	3870
22.	Прут	Дунай	967	272	27 500
23.	Прип'ять	Дніпро	761	261	121 000
24.	Уж	Прип'ять	256	256	8080
25.	Збруч	Дністер	244	244	3400
26.	Серет	Дністер	242	242	3900
27.	Стрий	Дністер	232	232	3060
28.	Сейм	Десна	748	222	27 500
29.	Айдар	Сіверський Донець	264	213	7420
30.	Кальміус	Азовське море	209	209	5070
31.	Салгир	Азовське море	204	204	3750
32.	Тиса	Дунай	966	201	153 000
33.	Висунь	Ігулець	201	201	2670
34.	Остер	Десна	199	199	2950
35.	Лугань	Сіверський Донець	198	198	3740
36.	Молочна	Азовське море	197	197	3450
37.	Снов	Десна	253	190	8700
38.	Стохід	Прип'ять	188	188	3150
39.	Турія	Прип'ять	184	184	2800
40.	Оскіл	Сіверський Донець	472	177	14 800
41.	Дунай	Чорне море	2900	174	817 000
42.	Уборть	Прип'ять	292	170,6	5820
43.	Кринка	Міус	180	170	2630
44.	Смотрич	Дністер	168	168	1800
45.	Гірський Тікич	Гнилий Тікич	167	167	3510

46.	Велика Вись	Синюха	166	166	2860
47.	Мурафа	Дністер	163	163	2410
48.	Ірпін	Дніпро	162	162	3340
49.	Тясмин	Дніпро	159,7	159,7	4540
50.	Базавлук	Дніпро	157	157	4200
51.	Гнилий Тікич	Синюха	157	157	3150
52.	Іква	Стир	156	156	2250
53.	Чичиклія	Південний Буг	156	156	2120
54.	Тилігул	Тилігульський лиман	154	154	3300
55.	Деркул	Сіверський Донець	163	153	5180
56.	Ствига	Прип'ять	152	152	5440
57.	Великий Куяльник	Куяльницький лиман	150	150	1860
58.	Кодима	Південний Буг	149	149	2470
59.	Мокрі Яли	Вовча	147	147	2660
60.	Стрипа	Дністер	147	147	1610
61.	Кінська	Дніпро	146	146	2580
62.	Здвиж	Тетерів	145	145	1720
63.	Латориця	Бодрог	191	144	7680
64.	Супій	Дніпро	144	144	2160
65.	Саксагань	Інгулець	144	144	2025
66.	Мокра Сура	Дніпро	138	138	2830
67.	Уди	Сіверський Донець	164	136	3894
68.	Ірша	Тетерів	136	136	3070
69.	Чорний Ташлик	Синюха	135	135	2390
70.	Казенний Торець	Сіверський Донець	134	134	5410
71.	Красна	Сіверський Донець	131	131	2710
72.	Гайчур	Вовча	130	130	2140
73.	Берда	Азовське море	125	125	1750
74.	Клевень	Сейм	133	124	2660
75.	Лімниця	Дністер	122	122	1530
76.	Ушиця	Дністер	122	122	1420
77.	Ромен	Сула	121	121	1660
78.	Когильник	оз. Сасик	221	120	3910
79.	Оржиця	Сула	117	117	2190
80.	Мерла	Ворскла	116	116	2030
81.	Ростаविця	Рось	116	116	1465
82.	Кільчень	Самара	116	116	966
83.	Соб	Південний Буг	115	115	2840
84.	Мертвовід	Південний Буг	114	114	1820
85.	Хомора	Случ	114	114	1465
86.	Трубіж	Дніпро	113	113	4700
87.	Берека	Сіверський Донець	113	113	2680
88.	Льва	Ствига	172	111	2700
89.	Синюха	Південний Буг	111	111	16 700
90.	Сарата	оз. Сасик	120	109	1250
91.	Жерев	Уж	108	108	1470
92.	Орчик	Оріль	108	108	1460
93.	Бик	Самара	108	108	1430

продовження додатку Г

94.	Уж	Лаборець	127	107	2750
95.	Верхня Терса	Вовча	107	107	1680
96.	Жванчик	Дністер	107	107	769
97.	Свіча	Дністер	106	106	1490
98.	Боржава	Тиса	106	106	1360
99.	Убідь	Десна	106	106	1310
100.	Велика Кам'янка	Сіверський Донець	118	105	1810
101.	Гуйва	Тетерів	105	105	1505
102.	Кам'янка	Рось	105	105	750
103.	Кучурган	Дністер	109	104	2090
104.	Ятрань	Південний Буг	104	104	2170
105.	Рів	Південний Буг	104	104	1160
106.	Гнилий Яланець	Південний Буг	103	103	1235
107.	Берестова	Оріль	102	102	1810
108.	Коломак	Ворскла	102	102	1650
109.	Громоклія	Інгул	102	102	1545
110.	Біюк-Карасу	Салгір	102	102	1160
111.	Серет	Дунай	706	100	44 840
112.	Обитічна	Азовське море	100	100	1430
113.	Ольшанка	Дніпро	100	100	1260

Річкова мережа України

Басейни основних річок	Кількість річок та їх сумарна довжина, км	Довжина річки, км									
		до 10	10-25	26-50	51-100	101-200	201-300	301-500	501-1000	1001-2000	понад 2000
Вісли	Кількість річок	299	78	25	8			1	1		
	Довжина	4584	1130	769	423			56	401		
Дунаю	Кількість річок	18366	321	74	26	5			3		1
	Довжина	31768	4638	2518	1753	527			1290		174
Річки між Дунаєм і Дністром	Кількість річок	598	43	7	5	2	1				
	Довжина	330	654	231	326'	236	243				
Дністра	Кількість річок	16294	449	86	45	11	4			1	
	Довжина	16164	6644	2959	3154	1475	1013			1352	
Річки між Дністром і Південним Бугом	Кількість річок	150	17	5	6	2					
	Довжина	267	279	217	385	323					
Південного Бугу	Кількість річок	6273	287	52	23	13		1	1		
	Довжина	12076	4382	1745	1487	1683		354	806		
Дніпра (включаючи басейні Прип'яті)	Кількість річок	13197	996	254	93	31	4	9	3	1	1
	Довжина	32146	15509	8753	6432	4085	875	3162	2014	1130	981
у т.ч. Прип'яті	Кількість річок	4663	383	70	24	8	2	2	2		
	Довжина	13223	5979	2410	1600	1202	518	888	1407		
Сіверського Донця	Кількість річок	1296	100	38	20	9	1	1		1	
	Довжина	3528	2457	1257	1594	1251	264	472		1053	
Річки Приазов'я	Кількість річок	1809	109	31	18	4	2				
	Довжина	3222	1815	1038	1303	617	467				
Річки Криму	Кількість річок	1527	98	23	7	1	1				
	Довжина	2945	1389	876	476	106	204				
Разом по Україні	Кількість річок	67172	2941	655	275	86	15	14	10	3	2
	Довжина	131253	44676	22773	18933	11505	3584	4932	5918	3535	1155

Найбільші озера України

Назва	Площа, км ²	Довжина, км	Ширина, км
Сасик (Кундук)	210,0	39,0	12,0
Тилігульський лиман	150-170	80,0	3,5
Молочний лиман	170,0	32,0	8,0
Ялпуг	149,0	39,0	5,0
Кагул	90,0	25,0	8,0
Кугурлуй	82,0	20,0	20,0
Сасик-Сиваш	75,3	14,0	9,0
Хаджибейський лиман	70,0	40,0	3,5
Шагани	70,0	9,0	8,0
Катлабух	67,0	21,0	11,0
Куяльницький лиман	61,0	28,0	3,0
Китай	60,0	24,0	3,5
Донузлав	48,2	30,0	8,5
Айгульське	37	18	4,5
Будацький (Шаболатський) лиман	32	17	1,5
Світязь	27,5	9,3	4,8
Актаське	26,8	8	3,5
Узунларське	21,2	10	5,5
Кирлеуцьке	20,8	13,8	3,0
Тобечицьке	18,7	9,0	5,0
Пулемецьке	16,3	6,0	3,6
Турське	13,0	5,4	3,2
Киятське	12,5	10,0	4,5

Найбільші водосховища України

Назва водосховища	Місцезнаходження	Площа, км ²	Повний об'єм, млн. м ³
Кременчуцьке	р. Дніпро	2252	13520
Каховське	р. Дніпро	2155	18180
Київське	р. Дніпро	922	3730
Канівське	р. Дніпро	581	2500
Дніпродзержинське	р. Дніпро	567	2460
Дніпровське	р. Дніпро	410	3320
Дністровське	р. Дністер	142	2000
Червонооскільське	р. Оскіл	122,6	474,3
Печенізьке	р. Сіверський Донець	86,2	383,0
Сергіївське	наливне, Херсонська обл.	62,3	63,0
Карачунівське	р. Інгулець	44,8	308,5
Краснопавлівське	Канал Дніпро – Донбас	35,0	410,0
Ладизинське	р. Південний Буг	20,8	150,8
Хрінницьке	р. Стир	20,5	45,0
Зеленодольське	Канал Дніпро – Кривий Ріг	15,7	74,4
Курахівське	р. Вовча	15,3	62,5
Вуглегірське	р. Лугань	15,1	162,0
Шолохівське	р. Базавлук	13,6	97,2
Макортівське	р. Саксагань	13,3	57,9
Щедрівське	р. Південний Буг	13,3	30,1
Бурштинське	р. Гнила Липа	12,6	49,9
Лиман (водойма Зміївської ТЕС)	наливне, Харківська обл.	12,5	53,1
Південне (Южне)	наливне, Канал Дніпро – Кривий Ріг	11,3	57,3
Іскрівське	р. Інгулець	11,2	40,7
Павлівське	р. Кальміус	10,0	76,3
Старобешівське	р. Кальміус	9,0	44,0
Ташлицьке	балка Ташлик	8,6	86,0
Орільське	р. Оріль	7,00	13,8
Іршанське	р. Ірша	6,91	30,2
Клебан-Бикське	р. Клебан-Бик	6,50	27,8
Чорнорічинське	р. Чорна	6,04	64,2
Трав'янське	р. Харків	5,92	22,2
Софіївське	р. Інгул	4,7	36,0
Старокримське	р. Кальчик	4,5	45,2
Жовтневе	р. Вітовська	4,25	31,0
Великобурлуцьке	р. Великий Бурлук	4,10	14,2
Муромське	р. Муром	4,08	14,0
Олександрівське	р. Мокрий Мерчик	3,52	11,4
Сімферопольське	р. Салгір	3,23	36,0
Фронтове	наливне, Північнокримський канал	2,70	24,0
Станційне	наливне, Північнокримський канал	2,70	24,0

Основні канали України

Назва	Джерело водозабору	Довжина, км	Витрата води, м³/с	Основне призначення
Північнокримський	Каховське водосховище	400,3	300,0	Водопостачання Керчі, Феодосії, Сімферополя, зрошення (396 тис. га) і обводнення (660 тис. га)
Головний Каховський	Каховське водосховище	129,7	520,0	Водопостачання населених пунктів та зрошення (Херсонська обл.)
Дніпро – Донбас	Дніпродзержинське водосховище	262,3	120,0	Водопостачання Донбасу, Харківського промислового вузла
Дніпро – Кривий Ріг	Каховське водосховище	43,0	41,0	Водопостачання Кривбасу, зрошення
Дніпро – Інгулець	Кременчуцьке водосховище	40,0	37,0	Водопостачання промислових підприємств Кривбасу
Сіверський Донець – Донбас	р. Сів. Донець	131,6	43,0	Водопостачання Донецької області

Найвищі вершини Українських Карпат та Кримських гір

№ з/п	Назва вершини	Висота	Місце знаходження
Українські Карпати			
1.	Говерла	2061	Чорногора
2.	Бребенескул	2036	Чорногора
3.	Піп Іван (Чорна гора)	2028	Чорногора
4.	Петрос	2020	Чорногора
5.	Гутин Томнатик	2016	Чорногора
6.	Ребра	2001	Чорногора
7.	Менчул	1998	Чорногора
8.	Піп Іван Мармароський	1938	Рахівські гори
9.	Туркул	1933	Чорногора
10.	Брескул	1911	Чорногора
11.	Смотрич	1898	Чорногора
12.	Близниця	1881	Свидовець
13.	Дземброня	1878	Чорногора
14.	Стримческа	1872	Свидовець
15.	Шпиці	1863	Чорногора
16.	Данціж	1848	Чорногора
17.	Сивуля Велика (Лопушна)	1836	Горгани
18.	Пожижевська	1822	Чорногора
19.	Сивуля Мала	1818	Горгани
20.	Міка-Маре	1815	Рахівські гори
21.	Ігровець	1804	Горгани
22.	Висока	1804	Горгани
23.	Ниинишка	1802	Рахівські гори
24.	Щербан	1793	Рахівські гори
25.	Братківська	1788	Привододільні Горгани
26.	Гомул	1788	Чорногора
27.	Петрос	1781	Рахівські гори
28.	Шурин	1773	Чорногора
29.	Котел	1771	Свидовець
30.	Гнатася	1767	Чивчини
31.	Чивчин	1766	Чивчини
32.	Драгобрат	1763	Свидовець
33.	Герешаска	1763	Свидовець
34.	Догяска	1762	Свидовець
35.	Гропа	1759	Привододільні Горгани
36.	Довбушанка	1754	Горгани
37.	Стеавул	1752	Рахівські гори
38.	Палениця	1750	Чивчини
39.	Грофа	1748	Горгани
40.	Стайки	1743	Чорногора
41.	Попада	1741	Горгани
42.	Пареньки	1736	Горгани
43.	Ведмежик	1736	Горгани
44.	Команова	1734	Чивчини

45.	Берлібашка (Лотундур)	1734	Рахівські гори
46.	Васкуль	1731	Чорногора
47.	Апшинець	1730	Свидовець
48.	Шешул	1728	Чорногора
49.	Коман	1724	Чивчини
50.	Молода	1723	Горгани
51.	Чорна Клива	1719	Привододільні Горгани
52.	Стримба	1719	Привододільні Горгани
53.	Мезопотоки	1713	Рахівські гори
54.	Унгаряска	1708	Свидовець
55.	Татарука	1707	Свидовець
56.	Негорова	1707	Привододільні Горгани
57.	Дурня	1705	Привододільні Горгани
58.	Стіг	1704	Свидовець
59.	Трояска	1703	Свидовець
60.	Петрос	1702	Горгани
Кримські гори			
1.	Роман-Кош	1545	Бабуган-яйла
2.	Демір-Калу	1540	Нікітська яйла
3.	Зейтін-Кош	1534	Бабуган-яйла
4.	Кемаль-Егерек	1529	Нікітська яйла
5.	Еклізі-Бурун	1527	Чатирдаг
6.	Ангара-Бурун	1453	Чатирдаг
7.	Велика Чучель	1337	Синаб-Даг
8.	Авінда	1472	Нікітська яйла
9.	Рока	1346	Ай-Петринська яйла
10.	Беденекир	1320	Ай-Петринська яйла
11.	Мала Чучель	1288	Бабуган-яйла
12.	Тай-Коба	1254	Карабі-яйла
13.	Демерджі	1239	Демерджі-яйла
14.	Ай-Петрі	1234	Ай-Петринська яйла

Структура ґрунтового покриття України

Ґрунти	% від усієї площі орних земель
Дерново-підзолисті	6,2
Підзолисто-дернові	0,1
Дернові оглеєні та інші опідзолені	4,2
Сірі лісові	6,5
Темно-сірі опідзолені	4,9
Чорноземи	59,2
Темно-каштанові солонцюваті	3,0
Каштанові солонцюваті	0,3
Лучно-чорноземні	1,6
Лучні поверхнево оглеєні	0,4
Лучно-каштанові поверхнево оглеєні	0,2
Лучно-каштанові солонцюваті	0,2
Лучні	2,9
Алювіальні лучні	1,3
Лучно-болотні, болотні і торфово-болотні	1,2
Алювіальні лучно-болотні і болотні	0,6
Торф'яно-болотні і торфовища	1,5
Алювіальні дерново-глеєві	0,5
Солонці	0,4
Солончаки	0,01
Буроземи кислі	0,8
Лучно-буроземні оглеєні кислі	0,3
Буроземно-підзолисті оглеєні кислі	0,02
Коричневі	0,01
Рекультивовані	0,03
Розмиті ґрунти і виходи корінних порід	0,2

Зміст

Вступ	3
Лабораторна робота №1	4
Лабораторна робота №2	5
Лабораторна робота №3	6
Лабораторна робота №4	8
Лабораторна робота №5	9
Лабораторна робота №6	11
Лабораторна робота №7	13
Лабораторна робота №8	14
Перелік географічної номенклатури з курсу „Фізична географія України”	17
Орієнтовна тематика курсових робіт	20
Література	21
Додатки	22

Навчально-методичне видання

Корнус Анатолій Олександрович

ФІЗИЧНА ГЕОГРАФІЯ УКРАЇНИ

Методичні вказівки до виконання лабораторних робіт
та контролю самостійної роботи студентів

Частина 1

Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2015.
Свідоцтво ДК № 231 від 02.11.2000 р.

Відповідальний за випуск **Нешатаєв Б.М.**
Комп'ютерний набір **Корнус А.О.**
Комп'ютерне верстання **Корнус А.О.**

Здано в набір 19.08.15. Підписано до друку 08.09.15. Формат 60 x 84/16. Гарн. Arial Narrow. Друк ризогр. Папір офсет. Умовн. друк арк. 1,3. Обл.-вид. арк 1,5. Тираж 50 прим.